

Saateks

Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolise arhiivi ajakiri Methis on jõudnud kaheteistkümnenda numbrini ning saanud viieaastaseks. Alates 2010. aastast toob väljaande lugejani Tartu Ülikooli Kirjastus, paralleelselt paberväljaandega ilmub ka võrguversioon. Methise nägu on tugevalt hakanud kujundama konkreetsetele teemadele keskendatud numbrid, samas on ilmne, et alati jääb midagi teemade vahele või äärtele. Sel põhjusel on Methise teemanumbrite vahel vabanumbrid, mille sisu pole nii rangete kriteeriumide järgi paika pandud, niisugune on ka käesolev tekstivalik. Mõistagi ei tähenda vabadus tingimist tekstide kvaliteedi osas: Methis on eelretsenseeritav humanitaarteaduslik väljaanne, kus arvustajate panus on niisama kaalukas kui toimetajate töö.

See, et Methises on juhtpositsiooni saanud kirjandusteaduslikud artiklid, on osalt juhuslik ja sõltub pakutavast kaastööst, aga osalt on see siiski ka ootuspärane: kirjanduslikud institutsioonid on väljaandjate-toimetajate hulgas ülekaalus ning see peegeldub Methisele pakutavas materjalis. Kirjandusest on nüüdki palju juttu, aga mitte ainult sellest.

Uue numbriga artiklite põhiosa raamivad spetsiifilisema iseloomuga rubriigid. Ajakirja avab rubriik „Manifest”, mida seni pole Methises olnud. Toimetus jääb lootma, et see ärgitab edaspidi üles astuma selliste tekstidega, milles kuulutuste ja innovaatiliste ideede osakaal on keskmisest suurem. Praegu ilmub siin Tartu Ülikooli eesti kirjanduse professori Arne Merilai tekst „Kirjandusteoreetilise ühendvälja poole”, mis tundub olevat eriti sobiv lähtekoht ka mõtisklusteks vabanumbri tervikkuse teemadel. Miks mitte siis mõelda sellele, et näiliselt väga heterogeenne materjal, erinevad lähenemisviisid ja uurimisobjektid on ikkagi ühise „välja” ilmingud. Traditsioonilistest rubriikidest on Methise lõpuosas seekord esindatud „Arhiivileid” ja „Arvustus”. Krista Ojasaar on leidnud arhiivist huvitava protokollid aastast 1932, mis puudutab Tartu Kirjanduse Maja (ehk Kirjandusmaja, praeguse aadressiga Vanemuise 19). Methise toimetusele

on see sümbolne hoone mitte ainult oma keerulise ja tähendusrikka ajaloo pärast – see on ka maja, mis asub poolel teel kultuuriloolisest arhiivist kultuuriteaduste ja kunstide instituuti. Vabanumbri lõpetab Epp Annuse arvustus „Afektiivne pööre humanitaarteadustes”, mis tutvustab ja analüüsib kahte olulist ingliskeelset raamatut. Kui Merilai tekst kuulutab põhimõttelist humanitaarteaduslikku liikumist millegi poole, siis arvustuses kajab omakorda vastu pöördse kuulutus. Kas ja kui, siis kuidas need kuulutamised omavahel hakkavad suhtlema, sellele võib juba igaüks ise mõelda.

Rubriikide vahele jääb üheksa uurimuslikku artiklit. Tinglikult on need reastatud nii, et liikvele minnakse kirjandusteadusest ja vanemast ajaloost, liigutakse järjest uuema materjali poole ja see viib lugeja lõpuks kirjandusteadusest välja kultuuriuurimuse, ühiskonnateaduste ja filosoofia aladele. Kas nendel üheksal n-ö vabalt tekkinud artiklil võiks olla ka mingi ühisosa peale selle, mida võib välja lugeda Merilai manifestist? Ühtainust koondavat märksõna siin vaevalt pakkuda saab, kuid numbri kirjeldamine mitme keskmega tervikuna võiks õnnestuda küll. Seejuures saab ka mõelda ajalise keskme üle: uuritakse autoreid, tekste ning ühiskondlikke ja kultuurilisi kooslusi alates 19. sajandi algusest kuni tänapäevani, kuid suurem keskendumispunkt tekib 1960. aastate juurde, selle kümnendiga on rohkemal või vähemal määral tegemist kuuel artiklil üheksast. Aga keskmey ja märksõnu on ikkagi mitu ning need on tekkinud mitmel alusel, pakkugem neid siis välja.

Pakun, et Methise kaheteistkümnenda numbri kolm märksõna võiksid olla Kaplinski, poliitika ja kohtumised – esimesed kaks konkreetsemad, kolmas vajab natuke seletamist. Jaan Kaplinskile on keskendunud kaks artiklit. Ene-Reet Soovik vaatleb oma töös lähemalt kodu käsitlusi Kaplinski luules, suunavaks toeks on selles töös ruumipoeetika käsitlused ning fenomenoloogiline inimgeograafia. Sirel Heinloo võrdleb Kaplinski romaani „Seesama jõgi” retseptiooni Rootsisis ja Eestis, osaliselt sisaldab artikkel materjali, millega Eesti kirjandusavalikus esmakordselt kohtub, sest kõik Rootsi väljaanded pole siin kättesaadavad.

Ei saa öelda, et Eesti kohalike valimiste aegu valmiv Methise number oleks otseselt kantud poliitilisest võitlusest, kuid tundub, et uueaegne poliitiline aktiivsus ning süüvimine Eesti ja maailma poliitilisse ajalukku on kaudselt ikkagi soosinud selle teemaringi esiletõusu Methise veergudel. Tänapäevaste näidete poliitikast ja meediast jõuab välja Tarmo Jüristo esse eepilise poliitika tagasitulekust. See töö on ka kõige otsesem tunnistus sellest, kuidas meie kaasaegsed meediamängud ning poliitiline elu on vaadeldavad ka sügava ajaloolise ja filosoofilise perspektiivi kaudu. Marek Miil on uurinud põhjalikult Eesti Televisiooni parteialgorganisatsiooni puudutavaid materjale aastatest 1968–1988, artikkel pakub sellest tööst kokkuvõtte. Anneli Kõvamees annab oma kaastöös kirjandusteaduslikke sissevaateid eesti laagriromani, teema on aga paratamatult selline, kus kirjandusteaduslik aspekt põimub tihedalt Nõukogude Liidu poliitilise ajaloo käsitlemisega. Poliitiliste teemadega on haakumisi veel mitmes teiseski artiklis.

Kui pakkusin Methise uue numbri kolmandaks märksõnaks kohtumised, siis pidasin eriti silmas seda, et mitmes artiklis vaadeldakse lähemalt kultuuride kohtumisi. Lisaks sellele võib rääkida kohtumistest ka mõnest eripärasemast vaatenurgast. Erilise lahendusega paistab kindlasti silma Liisi Rünkla artikkel „Naeruse lause huligaanses tõetruudusest, Jüri Üdi näitel”, mille lähenemisviisis kohtuvad kirjandusteadus, filosoofia ja semiootika, teisalt aga ka Jüri Üdi elav luulesõna ning artikli autori keelde kaevuv sõnastusviis. Pille-Riin Larm kirjutab Juhan Kunderist, kuid omal kombel asetub seegi käsitlus märgiliste kohtumiste võrgustikku: Larmi kirjutis on ühtlasi sellest, kuidas 19. sajandi nooreestlus suhestub 20. sajandi nooreestlusega.

Rootsi ja eesti kirjanduse kohtumise mängib oma töös läbi Sirel Heinloo, aga kultuuridevahelisi kohtumisi vaadeldakse mõnes teiseski töös ning seda ka silmatorkava selgusega. Boris Veizenen kirjutab Faddei Bulgarinist ja baltisakslastest ehk siis sellest, kuidas omaaegse Liivimaa ning nüüdse Eesti territooriumil kohtuvad poola päritolu vene kirjanik ja kohalik baltisaksa kultuur – võib kindel olla, et sellise teemavaliku puhul on intriig vältimatu. Katre Talviste artikli pealkiri „Eesti luuletaja päris oma prantsuse luuleraamat. August Sanga, Jaan Krossi ja Ain Kaalepi loomingust 1960. aastail” sisaldab juba kohe intriigi. Lugeja peab hakkama mõistatama, mismoodi saab eesti luuletajal olla „päris oma prantsuse luuleraamat” ja mismoodi see asetub kirjanike loomingu kogupilti. Argumenteeritud vastused avanevad aga jällegi neile, kes loevad artikli otsast lõpuni läbi.

Jääb üle loota, et Methise kaheteistkümnenda numbri kaksteist kaastööd intrigeerivad erinevaid lugejaid ja teevad seda mitmel viisil. Suur tänu kõigile, nii autoritele kui ka teistele, kes numbri valmimisele kaasa aitasid!

*Mart Velsker,
koostaja*